

УДК 378:303.01:336

Ірина М. Мазур, Юрій Р. Остап'як
Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ
**ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

У статті визначено передумови виникнення мережеских структур в системі закладів вищої освіти України та їх види: статичні, динамічні, тимчасові й віртуальні. Обґрунтовано переваги та перспективи створення мережеских організацій в розрізі стратегічних напрямів розвитку закладів вищої освіти.

Ключові слова: *система закладів вищої освіти; мережева організація; мережева структура; віртуальна мережева організація; статичні і динамічні мережеві організації.*

Ірина М. Мазур, Юрій Г. Остап'як
Університет Короля Данила, г. Івано-Франківськ
**ФОРМИРОВАНИЕ СЕТЕВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В СИСТЕМЕ
ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ**

В статье определены предпосылки возникновения сетевых структур в системе высших учебных заведений Украины и их виды: статические, динамические, временные и виртуальные. Обоснованы преимущества и перспективы создания сетевых организаций в разрезе стратегических направлений развития учреждений высшего образования.

Ключевые слова: *система высших учебных заведений; сетевая организация; сетевая структура; виртуальная сетевая организация; статические и динамические сетевые организации.*

Iryna M. Mazur, Yuriy R. Ostapyak
King Danylo University, Ivano-Frankivsk
**FORMATION OF NETWORK ORGANIZATIONS IN THE SYSTEM
OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

The publication determines the preconditions for the emergence of network structures in the system of higher education institutions in Ukraine and their types: static, dynamic, temporary and virtual. The advantages and prospects of network organization creating are substantiated in the context of strategic directions of higher education institutions development.

Keywords: *system of higher education institutions; network organization; network structure; virtual network organization; static and dynamic network organizations.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Впродовж останніх десятиліть спостерігаються неоднозначні трансформаційні процеси в системі закладів вищої освіти, які обумовлюються глобалізацією освітнього простору, розвитком ІТ-технологій та дистанційної освіти, виникненням нових освітніх Start-up-ів (інтернет-шкіл, освітніх програм і курсів тощо), інституційної та фінансової децентралізації, зміни потреб ринку праці у фіхівцях з вищою освітою, зменшення чисельності абітурієнтів, зростанням рівня освітніх вимог до випускників шкіл, появи численних грандових програм та ініціатив тощо. Зазначені зміни умов функціонування закладів вищої освіти вимагають пошуку інноваційних моделей розвитку, що ґрунтуватимуться на принципово нових формах, методах, інструментах та технологіях управління їх діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню проблем розвитку вищих освітніх установ присвячено наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: Н. Веретенникової [1], С. Садрицької [2], Л. Смоляр [3], Н. Чухрай [4], В. Шинкарук [5]. Сучасні основи функціонування мережевих організацій закладено на рубежі ХХ та ХХІ століть в роботах М. Кастельса [7, 8], А.Дж. Стрикленда [9], Г. Лі [10] та інших сучасних дослідників. Водночас, багато питань щодо забезпечення ефективного розвитку сучасних вищих освітніх установ в період децентралізації та дерегуляції залишаються поза увагою науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідити передумови виникнення та визначити перспективи формування мережевих організацій в системі закладів вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основною тенденцією в розвитку освітніх установ впродовж останніх десятиліть стало бажання досягнути гнучкості та еластичності в реагуванні на швидкі зміни оточення, що перебувають за межами їхнього впливу. Важливим аспектом стає необхідність формування конкурентних переваг в умовах боротьби за абітурієнта та виходу іноземних освітніх установ на вітчизняний ринок освітніх послуг. Час планування і передбачуваності освітньої діяльності завершився досить раптово із зростанням потоку поширення інформації через Інтернет, глобальні відео- та телекомунікаційні системи, трансформацією освітніх послуг у дистанційний формат.

Існування традиційних моделей освітніх закладів стає неможливим через їх опір трансформаційним змінам й ігнорування існуючих можливостей та шансів для розвитку.

Необхідність запровадження нових правил і підходів до управління вищими навчальними закладами вимагає від них гнучкості та швидкого реагування, що обумовлює їх трансформацію у мережеві організації з мережевою структурою. Посилення ролі госпрозрахунку зумовило виникнення нових економічних форм, якими є об'єднання компаній, організацій та інституцій в мережі різної конфігурації в межах секторів та економічних груп згідно географічного районування [5]. Згідно означення М. Кастельса мережевою організацією є організаційна форма співпраці між різними складовими незалежних суб'єктів на засадах проектного підходу для роботи над кожною бізнес-ідеєю, які об'єднуються в одну мережеву структуру на час розробки чи реалізації кожного проекту.

В якості стратегічних напрямів розвитку сучасних університетів підприємницького типу можна виділити наступні: 1) становлення як інституційних навчально-освітніх центрів, що диверсифікують максимально освітні послуги; 2) трансформація в науково-дослідні і дослідно-конструкторські установи, які виконують дослідження за грантовими проектами та комерціалізують власні розробки; 3) створення наукових інноваційно-виробничих організацій.

Перший напрям передбачає реалізацію проектів зі створення професійних навчальних курсів та програм підвищення кваліфікації зі залученням працівників вже існуючих підрозділів університету, заснування бізнес-шкіл, шкіл юридичної майстерності для підготовки магістрів за спеціалізованими ліцензованими програмами, підготовчих курсів для іноземців, бізнес-інкубаторів, центрів професійної перепідготовки, вертикальних або горизонтальних об'єднань з іншими освітніми установами тощо.

Другий напрям пов'язаний із створенням тимчасових мережевих лінійних структур (проектних груп для розробки і для реалізації проектів) в університетах або за поєднання структурних підрозділів з різних вищих освітніх закладів для проведення фундаментальних досліджень в межах державного або приватного замовлення, формування і виконання грандових заявок і пропозицій, що дозволяє об'єднувати ресурсний потенціал для науково-дослідних робіт, проведення експертиз та сертифікації тощо.

Третій напрям пов'язаний із створенням як статичних, так і динамічних мережевих структур для розроблення інноваційних продуктів та виробництва інноваційної продукції (технопарки, науково-дослідні виробничі центри тощо). Це дозволяє формувати у складі вищих освітніх установ нові перспективні стратегічні господарські одиниці для створення й реалізації стартапів, що позитивно впливає на формування практичних навиків та вмінь у студентів.

Традиційно статичні мережеві структури в системі закладів освіти можуть створюватися шляхом виділення, заснування, приєднання чи

поглинання коледжів та вищих професійних училищ, в результаті якого вищий заклад отримує в якості переваг: 1) підготовлених абітурієнтів за уніфікованими програмами; 2) доукомплектування груп на третьому та четвертому курсах; 3) більш ефективне використання потенціалу науково-педагогічних працівників університету; 4) підвищення завантаженості і ефективності використання аудиторного й лабораторного фонду тощо. Коледжі, окрім наведених вище, отримують можливість використання науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації та забезпечення наступальності підготовки випускників за рахунок інтегрованості програм, підвищення якості знань та компетенцій випускників.

Динамічні мережеві організації формуються для забезпечення міжнародної та співпраці між навчальними закладами щодо забезпечення паралельного навчання в докторантурі чи за різними магістерськими програмами та спеціальностями в рамках освітньої мобільності, що дозволяє збільшити обсяг надання освітніх послуг. Вони можуть мати також форму асоціативних об'єднань для лобіювання спільних інтересів й реалізації законодавчих ініціатив, що забезпечує формування конкурентних переваг за рахунок реформування системи закладів вищої освіти.

В межах усіх стратегічних напрямів може відбуватися створення віртуальних мережевих організацій, поєднаних інформаційно-комунікаційними технологіями для забезпечення трансферу компетенцій, ресурсів чи ринків, що є тимчасовою мережею незалежних освітніх установ та найбільш гнучкою новітньою формою.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, можна виділити наступні передумови формування мережевих організацій в системі закладів вищої освіти: а) спільні цілі розвитку; б) співзалежність від загроз розвитку освітньої діяльності; в) зростання економічної та юридичної самостійності вищих навчальних закладів в результаті реформування системи закладів вищої освіти; г) формування мережевих структур на засадах добровільності та рівності партнерів; д) відсутність залежності від територіального районування та розташування (особливо для віртуальних мережевих структур); е) розподіл функцій та обов'язків між учасниками дозволяє реалізувати власні цілі та уникнути конкуренції; є) використання різних форм, механізмів та інструментів співпраці між учасниками; ж) швидкий обмін та відкритість інформації в мережевій організації.

Усі мережеві організації ґрунтуються на стратегічному партнерстві, заснованому на основі довіри та транспарентності відносин. Їх перевагами є суттєве зниження витрат, підвищення передбачуваності та гнучкості, пришвидшення впровадження інновацій та формування продукту, орієнтованого на кінцевого споживача. Зокрема, це може відобразитися в об'єднанні потоків студентів для ліквідації малокомплектних груп в межах

навчального закладу вищої освіти або в їх мережевій організації, що сприяє оптимізації витрат.

Важливе значення має потенціал поєднання конкуренції та кооперації при посиленні вагомості інтеграційних процесів, що дозволяє мінімізувати втрати від конкуренції та отримати додаткові конкурентні переваги від співпраці вищих освітніх установ, сприяє їх гнучкості та адаптуванню до змін та невизначеності.

Література

1. Веретенникова Н. В. Институциональные ловушки российской системы высшего образования / Н. В. Веретенникова // Вестник Томского гос. ун-та. Серия: Экономика. – 2009. – № 1 (5). – С. 5–12.
2. Садрицька С. В. Внутрішньоінституційні ризики системи вищої освіти / С. В. Садрицька // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – 2010. – № 891. – С. 184–187.
3. Смоляр Л. Г. Мережеві структури як сучасна форма організації економічної діяльності [Електронний ресурс] / Л. Г. Смоляр, О. А. Котенко // Ефективна економіка. – 2012. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1660>.
4. Чухрай Н. І. Формування ланцюга поставок: питання теорії та практики: монографія / Н. І. Чухрай, О. Б. Гірняк. – Львів: Інтелект-Захід, 2007. – 232 с.
5. Шинкарук В. Основні напрями модернізації структури вищої освіти України [Електронний ресурс] / В. Шинкарук. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/education/higher/bolpr/napr_ukr/doc.
6. Focus on Higher Education in Europe: The Impact of the Bologna Process Серія. Экономика / European Commission. – Режим доступу: <http://www.eurydice.org>.
7. Кастельс М. Становление общества сетевых структур [Електронний ресурс] / Мануэль Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе: антология / под ред. В. Л. Иноземцева. – М., 1999. – С. 494–505. – Режим доступу: <http://www.archipelag.ru/geoeconomics/soobshhestva/power-identity/formation>.
8. Кастельс М. Информационная Эпоха: экономика, общество и культура: монография [Електронний ресурс] / Мануэль Кастельс. – Режим доступу: http://www.lavkamirov.com/cyberpunk/books/non-fiction_books.html.
9. Стрикленд А. Дж. Аутсорсинг: преимущества и недостатки [Електронний ресурс] / А. Дж. Стрикленд. – Режим доступу: http://www.elitarium.ru/2004/10/06/outsorsing_preimushhestva_i_nedostatki.html.
10. Lee H. L. Creating Value through Supply Chain Integration. Supply Chain Management Role of Top Management / H. L. Lee // Journal of Business Logistics. – 2000. – Vol. 15, No. 1.